

ขอเสนอแนะ

วรรณกรรมคำขอเรื่องหงส์หินที่ผู้เขียนได้ถอดเป็นอักษรไทยในวิทยานิพนธ์นี้ มีลักษณะเป็นการเสนอผลงานที่น่าสนใจ เรื่องหนึ่งในวงวรรณกรรมลานนาไทย และได้รักษารูปเดิมไว้เพื่อพร้อมสำหรับการนำไปศึกษาในแง่วรรณคดีวิจารณ์, วรรณคดีเปรียบเทียบ หรือวรรณกรรมชาวบ้านต่อไปได้อีกอย่างกว้างขวาง ซึ่งผู้เขียนก็ใคร่ที่จะเสนอให้มีการศึกษาคำขอเรื่องหงส์หินนี้ในแง่ดังกล่าวอย่างละเอียดต่อไปเพื่อความขยายตัวของวงวรรณคดีไทย

คำขอเรื่องหงส์หินที่ผู้เขียนได้ถอดอักษรออกเป็นอักษรไทยนี้ ถ้าอ่านและพิจารณาโดยละเอียดแล้วจะเห็นว่ามีส่วนที่ฉันทลักษณ์คลาดเคลื่อนจากแผนผังคำขอที่ผู้เขียนได้กล่าวถึง และจะพบความคลาดเคลื่อนในการประสมอักษร หรือการใช้คำอีกด้วย ผู้เขียนจึงเห็นว่าคำขอนับถอดอักษรนี้ควรจะได้รับชำระใหม่ให้ถูกต้องทั้งในแง่ฉันทลักษณ์และการใช้คำ เพื่อวรรณกรรมฉบับนี้จะมีมาตรฐานดีขึ้นและเป็นการสะดวกต่อผู้ที่ศึกษาถึงอิทธิพลของไทยภาคกลางที่มีต่อวงวรรณกรรมของลานนาไทยอีกด้วย

๑. ผู้เขียนได้ทราบจากนายสิงหะ วรรณสัย เองว่าท่านได้มีโครงการที่จะจัดทำพจนานุกรมภาษาลานนาทั้งในอดีตและปัจจุบันขึ้น ความคิดนี้ตรงกับความคิดของพระครูสังฆรักษ์อนันต์ วัฑฒันล้าน ธิเบียงใหม่ ซึ่งเป็นผู้สนใจในวรรณกรรมและริเริ่มให้มีการเรียนภาษาลานนาสำหรับพรวาส นอกจากท่านทั้งสองนี้แล้วย่อมจะมีผู้รู้และผู้ทงใยในภาษาลานนาสนับสนุนความคิดนี้ด้วย ผู้เขียนคาดว่าถ้าหากว่าพจนานุกรมในความคิดของทั้งสองท่านนั้นสำเร็จลงแล้ว ย่อมจะเป็นบรรทัดฐานในการทำความเข้าใจกับภาษาลานนาได้ และถ้ามีการนำคำขอหงส์หินฉบับถอดอักษรนี้ไปชำระใหม่ในวงการของผู้รู้แล้ว ผู้เขียนเชื่อว่าชาวลานนาควรจะมีภาคภูมิใจในวรรณกรรมฉบับนี้ยิ่งขึ้น และท่านเองเดียวกันก็ควรจะมีการชำระวรรณกรรมลานนาฉบับอื่นๆอีกด้วย เพื่อคนไทยทั่วไปจะได้รู้จักและภูมิใจในสาธารณสมบัติเหล่านี้ต่อไป

และคำวาทพจนานุกรมที่พิมพ์ใน พ.ศ. ๒๔๙๔ นอกเหนือจากนั้นพิมพ์ในสมัยหลังกว่าทั้งสิ้น ซึ่งมีตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๖ ถึง พ.ศ. ๒๔๙๘ ทั้งนี้ตั้งแต่การพิมพ์ใน พ.ศ. ๒๔๙๔ เป็นต้นไป นายเมืองใจไค้พิมพ์คำวาทขอด้วยอักษรไทย บรรดาคำวาทที่ผู้เขียนไค้สำรวจมาต่างก็มีสำนวนภาษาใหม่กว่าหนังสืออื่นมากและได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในสมัยหลัง เรื่องหนังสืออื่นทั้งสิ้น โดยเฉพาะคำวาทเรื่องอายุร้อยชอกซึ่งมีผู้แต่งขึ้นสมัยหลังนั้น ได้มีการคัดทอนเอาการพรรณนาเครื่องทรงและการสมโภชเจ้าหนังสืออื่นมาไว้ในตอนสมโภชอายุร้อยชอกอยู่ด้วย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของคำวาทเรื่องหนังสืออื่นที่มีต่อวรรณกรรมล้านนาไทยรุ่นหลังอย่างชัดเจน

การ "เล่าคำวาท" หรืออ่านคำวาทของท่านองเสนาะหรือแบบธรรมดา นั้นเป็นการอ่านคำวาทออกเสียง ซึ่งในสมัยประมาณ พ.ศ. ๒๔๖๐-๘๐ นั้นผู้ที่อ่านอักษรล้านนาได้คือผู้ที่ผ่านการบวชเรียนมาแล้ว ส่วนในกลุ่มผู้ฟังนั้นมักประกอบด้วยคนที่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้เกือบทั้งสิ้น เมื่อมาตรฐานการศึกษาของคนฟังเป็นเช่นนั้นย่อมเป็นการบังคับให้ผู้แต่งคำวาทแต่งให้อ่านให้ผู้ฟังโดยการจำกัดโครงเรื่องให้ง่ายและแบ่งเป็นบทๆ เพื่อความสะดวกในเมื่อไม่สามารถอ่านหรือฟังคำวาทนั้นๆ ให้จบในคราวเดียวได้ การใช้คำหรือสำนวนภาษาก็จำเป็นจะต้องง่ายพอที่ผู้ฟังจะเข้าใจได้ และต้องดำเนินเรื่องอย่างรวดเร็วไม่จำเป็นต้องมีการพรรณนามาก เพราะผู้ฟังสนใจอยากทราบเรื่องดำเนินเป็นอย่างไรต่อไปมากกว่าการจะพิจารณาถึงความวิจิตรของถ้อยคำ กรณีเช่นนี้จะเห็นได้ว่าคำวาทนั้นเป็นวรรณกรรมเพื่อชาวบ้านมากกว่า ดังนั้นคำวาทเรื่องหนังสืออื่นจึงควรจัดให้เป็นวรรณกรรมชาวบ้านไปโดยปริยาย

๑. คำจ่าย อุ่เนื่อน เขื่อนแก้ว, คำวาทเรื่องธรรมอายุร้อยชอก (เชียงใหม่ : ร้านประทีปวิทยา, ๒๕๑๑), หน้า ๑๕๓-๕.

สรุปผลการวิจัย

ค้น เรื่องอันเป็นที่มาของคำขอ เรื่องหงส์หินหรือหงส์มาค่าคือเรื่องสลักที่ป็น ซึ่งไม่ทราบว่าผู้ใดแต่งไว้และแต่งเมื่อใดหรือมีการดำเนินเรื่องอย่างไร เรื่องสลักที่ป็นตามที่พระยาโลมาวิสัยอ้างถึงนั้นทำให้เกิดมี โคลง, คำขรรจบและคำขอฉบับต่างๆ ทั้งนี้แต่ละฉบับต่างมีรายละเอียดคิดเพี้ยนกันออกไปบ้างเท่านั้น แต่โครงเรื่องและลำดับเหตุการณ์ในเรื่องยังคงมีลักษณะอย่างเดียวกัน

เรื่องสลักที่ป็นหรือหงส์มาค่าหรือหงส์หินนี้ ได้รับความนิยมนอย่างสูงเมื่อเจ้าสุริยวงศ์นำมาแต่งเป็นคำขอขึ้นใหม่ในสมัยรัชกาลที่ห้าของกรุงรัตนโกสินทร์ คำขอของเจ้าสุริยวงศ์นี้แม้จะมีความแตกต่างจากคำขอของพระยาโลมาวิสัยอยู่ก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่าคำขอของเจ้าสุริยวงศ์นี้มีลักษณะเด่นน่าสนใจกว่าคำขอของพระยาโลมาวิสัยด้วยเหตุผลดังนี้ คือ

- ๑. การใช้ภาษาของเจ้าสุริยวงศ์ใกล้เคียงกับภาษาปัจจุบัน อันเป็นการง่ายที่คนภาคอื่นๆของประเทศจะเข้าใจในวรรณกรรมเรื่องนี้ได้
- ๒. การดำเนินเรื่องของเจ้าสุริยวงศ์ไม่สลับซับซ้อนและแสดงลักษณะเฉพาะของลานนาไทยผสมกับลักษณะเฉพาะบางประการของทางภาคกลางในค่านพรรณนาโวหาร ทำให้เป็นที่น่าศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมในทั้งสองภาคอีกโสดหนึ่งด้วย

โดยเฉพาะคำขอหงส์หินของเจ้าสุริยวงศ์ฉบับพิมพ์ พศ.๒๔๖๐ นั้น มีแบบแผนที่ดีกว่าและสรุปเรื่องได้ดีกว่าที่ปรากฏในฉบับพิมพ์ครั้งอื่นๆ

ในระหว่างการค้นคว้าเอกสารประกอบการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนไม่พบคำขอเรื่องใดที่ได้รับการตีพิมพ์ก่อนคำขอเรื่องหงส์หินของเจ้าสุริยวงศ์เลย เท่าที่ผู้เขียนได้สำรวจหนังสือประเภทคำขอจากโรงพิมพ์เจริญเมืองของนายเมืองใจทั้งหมดที่เหลืออยู่ ๒๓ รายการนั้น พบว่ามีคำขอเรื่อง นกกระเจาบ, สุวรรณะเมฆะหมาขนคำ,

เนื่องจากผู้เขียนได้รับความยากลำบากในการค้นหารูปแบบต่างๆของ
วรรณกรรมคำขอเรื่องหนังสือพิมพ์นี้ จึงเห็นว่าถ้ามีการรวบรวมวรรณกรรมลานนาไทย
เรื่องอื่นๆไว้ให้เป็นการแน่นอนทั้งต้นฉบับและการชำระแล้ว ก็ย่อมจะเป็นประโยชน์
และอำนวยความสะดวกต่อผู้ใฝ่รู้และสนใจในวงวรรณคดีของไทยและของโลกในที่สุด

ศูนย์วิทยพัชการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผนวก ก.

คำแปลศัพท์ภาษาลานนาในคำขอหนังสือพิมพ์ออกอักษร
(คำแปลที่มีเครื่องหมาย* , ผู้เขียนสันนิษฐานเอง)

ก.

กม, กลม	กรม, หมวกหมู	กาน	การงาน, การณ์
กณเขยบ	ขรรค์ชัย, คาบ *	กาย	รูปกาย, กลับลาย, กรายณาน
กยง	คอกล่าเจียก, คอกวัวจวน	กาลาป	นกชนิดหนึ่ง
กรกูดย์	ตระกูด *	กุง	คุง, ถึง
กรวก	ทราว	เกศชะหว่า	คอกพุกซอน, คอกพุกจีน
กล่า, ก่า	ฝ่าย, คาน	เกน	เกณฑ
กอรอัน	กอนัน, นานมาแล้ว	เกปเขย	เก็บรักษา, คูแล
กั้ง	กั้น	เก็ค	กักรอ, สะกัศหน้า
กั้น	อกอยาก	เก็ญ	คลอก, เก็ค
กัว	กลัว	เกือก	เกลือก, กลูก
กวง	บริเวณ, ขอบเขต(กรุง)	แกงออม	แกงเนื้อและเครื่องในเคี้ยวให้เปื่อย
ก้วย	กลัว		ต้มให้เปื่อย
ก้วยจัน	กลัวหอม	แกน	ใจกลาง, แน่นหนา,
ภาค, กาศ	ตลาด	แกว	ลูกบาศก์, เบี้ยโบก
กางวน, กลางวน	ก้างวล *	ไกลสอร	เกษร *
ชค	กระถก, กระถิบ	ช.	
ชมอก	คนผาคาม	ชวง	ลาน, บริเวณที่ราบและเตียน
ชยัว	เขี้ยว, ฟัน, ต้มให้เปื่อย	ชัว	สะพาน
ชรียา, ชียา	กรียา, เรื่องราว	ชาบ	กราบ, เจียบเฉยทั้งๆที่รู้ตัว, กบคาน
ชัน	ชัน, แน่นหนา, พาน	ชาเจ้า	ไพร่และนาย, สรรพนามเรียกตัวเอง
ชันคาม	เห็นควย		ของหญิงหรือผู้ที่คอยยศกว่าผู้ที่พุกควย
ซอน	คอน, จวนจะ, รวมกันอยู่	ชาม	คกงระพัน
		ชวงณา	กรวงนา *

เข้า	เข้า, ไปในบริเวณ	แข่ง	แก่ง, หน้าแก่ง
เข้าแคบ	เข้าเกรียบขนาดใหญ่	โขง, ชง	กรุง, บริเวณ, วัง, หมูพวก
เชิง	เชิง, ครึ่ง, โหมโรง		

ค

คโอะ	คนกะเขาะ	คาง	คาง, ครวญคราง
คค	ชุก, ควัก	คำคยค	ความโกรธ
คถัว	นกกกระตัว	คาง	นั่งร้าน, โครงร้าน
คโยยา	คนธรรมคา	คาน	คาน
คพา	คนจรัค	คาน	สาบาน, ปฏิญาณ
คพื, กมพื	คัมภีร์	คาย	คาย, ยายที่
ครบ	ถวน, ไช้บอย	ควา	ควา, เรือน, ผู้ครองเรือน
ครบวน	กระบาน	คำคอน, ก่ากอร	ครั้งหนึ่งก่อน, สักประเดี้ยว
คดียง	กะเทรียง	ค้ำไ	ทองคำแผ่น, ทองคำเปลว
ควัน	แหงและหมุนแบบส่วาน	ค้ำรู	ความรู้
ควี	รบกวน	ค้ำหมอ	คอกยี่เซง
ควี	คคิ	ค้ำ	ชมเทง, เวลาเย็นก่อนมืด
คอ	อ๊กอ, ทับหิม(รัตน)	คิง	ความรู้ลึก, ขนคิงพ้อหลู ขนลุก
คอง	รอ, คอย, ถนน		สรรพนามเรียกบุรุษที่สองคล้าย"มึง"
ค้อมพ้อเหลือง	พอดคิเหลือง, ไม่แห่งไม่คิบ	คินค้อ	โดยตรง, ญาติสนิท
คอย	มอง, คู	คิคเทิงหา	คิคถึง
คัก, แคมคัก	ชคเงิน	คิ	คิ, คูเมือง
คิง	ละเมอ, แอ้อค้อย	คิต	ครุฑ
คัน	ครัน, คัล	คิม	วัง, ราชฐาน
คัน, คัล, คัลร์, คัลป์	ครรภ	คิ	ตะมคเชียง, น้ำอบ, อบเซย
คา	กระนั้นหรือ, คลา, คลาด	คิ	มุเซอร์

เค่ง	คิง, เครื่องครัด	เค็งใจ	ซองใจ, สงสัย, กังวล
เคคะไม้	กิ่งไม้ขนาดเล็ก	แคว่น, แควร์	แคว่น, กำนัน
เคยะ	ไม้เกียะ; ไม้สน	ไค	โกป็น
เค่า	โคน, ต้น, แรก, หัวหน้า	ไครหัว	หัวเราะ
แค่น	ล่าลึก, สะอึก	ไคว	บรรับ, ครบ

ง้วน, งัวร์	รากเหง้า, ลักษณะเป็นก้อน	งูน, งูร	คอไม้รวมทั้งราก
งัวร์พิท	สิ่งไม่ดี, ยาพิษ *	งูร	ต้นกะปุง, ต้นกะพง
งอม	เหงา	เงินทวิร์	เงินวัน, เงินตราที่มีค่าน้อยที่สุด
งาย	อาหารมือเช้า, ตอนเช้า		ที่ใช้กันในภาคเหนือสมัยรัชกาลที่ ๕
งัก	นำสงสัย, นำอศัจจรรย	หง	ส้มแป้น
		แงะ	ไม้เค็ง

จตุหยกไต	ตะกั่วบักกรีที่ไปจากกรุงเทพฯ	จิ้น	อ่าน"จิ้น"แปลว่าตะกั่ว อ่าน"จิ้น"
จอย	น้อย, หมด, หาย		แปลว่าทอกในน้ำมัน
จักกู	สาธุ	จุก	โกทก
จังไล	จัญไร, จังไร		เจื่องเจ้า, เจื่องเหง้า, เจื่องฟ้า, เจื่องชั้น, เชื่องชั้น
จันจวน	ริบร้อน		เชื้อสายของขุนเจื่อง (เชื้อง, เจื่อง, ฮุ่ง
จับ	ถูก, กระทบ		ซึ่งเป็นนักษัตริย์ในปรัมสมัยของลานนาไท
จา	พูด, หรือ, หนอ (รำพึง)	แจ	แคะระ, เตี้ย
จาหลยว	พูดตอบ	แจง	มุ่ม
จาน	ขอร้องให้ช่วยทำงาน		
จี	คอกคุมของตนไม้		

ช

ชลดณี, ชลดณี, ชลดณี	ชนนี้	ชุมพู	ชมพูทวีป
ชา	หรือ(สังชา ะไรหรือ)	ชู	เข้าหา, เข้าใกล้, รับ, คอบรับ
ชุตัน	นกไพระคก	เชน	ชั่วอายุคน, ชั่วระยะ (ของสัตว์สิ่งของ)

ชคา	ศักดิ์, ความเป็นที่นับถือ	ช้อง, หยู่ช้อง	สลอน, อยู่กันสลอน
ชลดณี, ชลดณี	ชนนี้	ชुक	โฉบลง, รอนลง
ชมันงา	คอกูระคังงา	ชุย	มีคชุย, มีคพก
ชแลง	ไม่ผิง	เซเลกะ	หมี่, บะหมี่
ชอน	แทรกอยู่, ปน, เจือ	แซง	ลายวิว
ชา	ตระกรว	แซม	ซึกเงิน
ชาน	เพาะ, หมาย		

ค

คัก	เจียบ, รอท่า	เคือก	ส่งเสียงดัง
คา	เตรียม, จวนจะ	เคือร, เคือน	เคือน, พระจันทร์
คอกกยงเหมียบ	คอกดำเจียก	เคือรทก	ประมาณเดือนมีนาคมซึ่งตรงกับประมาณ
เคยลสา	เคียรจัน		เดือน ๔ ของไทยภาคกลาง
เคือออกยง	มะเคือชุมพร		

ก

คณบุญ	บุญมีบุญ	ค่าง	บรรทก, รอดรับ
คระหวัร, ตะวัน, คาวัน	ควงอาทิตย์	คาคทาว	เชือกกันน้ำ
ครไหน	นกกะไร	คาค้าง	คิ่ง, ค้างน้ำ
ครษ์	รูเอง, ครัส	คานควาย	ไม้ชนิดหนึ่ง
คอง	กระทบ, แกะสลักลวดลาย	คายนเห็น	คอกหางหงส์
ค้ำ, คว	ครังครว, พวก, กลุ่ม	ค้ำแน	เนื้อทราย

คืนตั้ง	คืนกระดูกแตก	เคม	แมนว่า, กรบตามกำหนด
ตีป, กววยตีป	กลววยตีป	เค็ก	นั่งครึ่งนอนครึ่ง
ตู	พวกเรา	เคื้อ, เทื่อะ	เค็ก, เกอะ
ตูคชาย	เวลายาย	เคื่อม	เค็ม, เค้ม
ตูบ	กระทอม	แตน, เขาแตน	ขนมนางเล็ก
เตง	กค, ทับ, อัก	แตลง	แปลงกาย

ด

ดนตรี, ดนล	ดนตรี	ดั่ง	พุ่งขึ้น, หลั่งไหล
ดยง	เลี้ยง	ดวบง	มันแกว
ดยง, ดยร	คาม, เลม, ลักษณะนาม	ดา	ดา, คา, ครัง
ดอก	เท, ริน	ดา	ทา, รอคอย
ดอง	ลึก, บางลง, ไปถึงจุดหมาย	दान	ขนาด, กระทัง
ดอง	โตคอบ	แดง	แถม, เพิ่มเติม

ท

หยง	เคียง, ที่สำหรับนอน	ทีก	ถึง, กระทัง, จบ
ทวักทวาย	ทักทวาย, (บอกทวัก ทานาย)	ทึง	ทุก(ทึงวัน ทุกวัน), แนนอน(ทึงงามงามแนนอน)
ทวง	กระดิก	ทือ	ถือสา, เอาความ, เอาเรื่อง
ทวาร, ทวาล, ทวาน	ทวาร, ช่องสำหรับ	ทึน	ทุน, เงินทุน
	ห้องของลงสู่ใต้ถุนบ้าน	ทักข	ยากจน, ล่ายาก
ทัง	ทัง	ทุงไชย	ชงชัย
ทัก	ตรงจุด, แมน	ทุดตา	ทุด, พนักงานสื่อสาร
ทาค	ทาส	ทุม	คลุม, หม(ผ้า)
ทาลูร	ทาลูร(น่าจะเขียน"ทาลูร")	ทेष	เทศนา
ทิบ	ทึพย	เท็ก	ชักขวาง, ถักถัก
ทีสวา	ทึศว *		

ช

ชราย	เนื้อทราย	ชัฎ, ชัฎฐ	ที่หลัง
ชวร	ทวน	เชคะ	เท็จ
ชาน	หินคล้ายศิลาแดงที่พบใน แควน้ำหรือในบริเวณป่าเขา	ชุปป์ ชูร, ชูร	ชุบ ทุน, เงินทุน
ชำ	ท่า	ชูร, ชูล	พูด, บอก
ชิงหม	หอกทิ้ง, หมูทิ้ง	โช	ไล่ไปกับพื้นด้วยกำลัง, เหวี่ยงครุฑพื้น

น

นกงุม	นกดนิกหนึ่ง	น้ำมัน	นำหวานที่คั้นจากรวงมีมหรือแมลง
นกลเป่า	นกลเปลา		ประเภทหนึ่งแค่นาขนาดเล็กกว่าผึ้ง
นบ	กราบ	นิน	นิล (ภาคำนิน มีนัยนาคคล้ายนิล)
นมจ้ว	คันทนมจ้ว	นิเวศ, เวสน	นิเวศน์, นิเวศม์
นั้	นั้ท, ส่งเสียงด้วยความพอใจ	นึ่ง	หนึ่ง, หนึ่ง

บ

บ่หมี	ไม่มี	บ้าง	บั้น
บั้ง	คอน, ทอน	บุคตา	บุคตรา
บันไรย	บรรลัย	บุตรุก	บุรุษ
บสสทาน	บรรหาร, บัญชา	บุบ	บุบคิ
บรทึช	ประทีป	บุบร	บุกบั้น
บรยา	ปัญญา	บุร	บุญ
บรังค, ผังค	ปรากฏ, ปรากฏ	แบวบ่าง	บ้าง หรือบ้างและค้างคาวขนาดเล็ก
บรยบ	เปรียบเทียบ	โบริน(ะ)	บุสร่าง
บัวจินจาม	บัวมาจากเมืองจีน, หมายถึง หญิงที่สวยงามและน่ารัก	ไบ	โง่, เชลา, ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์

ป .

ปกเต็น	ตักเตือน	ปาว, ปาวเปิบ	โลดแล่น, โยนตัว
ป่ง	ผลิ, เริ่มออกดอกหรือใบ(ไม้)	ป้าวแป้ว	แปลเป็น, คำทนิ
ปกปง	ปลัดปลง, ยกเว้น	ปิสสา	ปิตาจ
ปกฏมวาน	ปฐมวาร *	ปิกสา, เปิกสา	ปริกษา
ปกุณี	ประตูที่นำศพออกจากเมือง หรือผู้นำนักโทษไปประหาร	ปิง	เสียมขนาดใหญ่(ไม่ใช่พลั่ว)
ป่น	พ่น	ปึก	เปิด
ป่ยร	เปลี่ยน	ปุก	ชาก
ปรชาน	ประทาน	ปุน, ปุร, ปูน, ปูร	ปุน, เภาเทียม, น้า(ปูนกัว) น้ากล
ปด, ป่าเลื้อ, เปื้อเลื้อ	มากมาย, พระเรอ	ปุม	พุง
ปดขวัญ, พรขวัญ	ปลอบขวัญ, ปลอบโยน	ปุนดี, ปุรดี	น้า(ปูนดีอ้าย) น้าอ้าย)
ป้อ	รวมกันอยู่, ทับลม	เป่งปอย	ฉักเจน
ป่อง	ปลอง, ซอง	เปย	คว่า, รวบเอา
ปัก, พัก	พักป่า	เปียบ	ไล่, โลดแล่น(เปียบคั้น ไล่ขย่ำ)
ปากว่อง	ปากงุ่ม(เหมือนปากนกแก้ว)	แปะ	ซื้อเงินซื้อ
ปากหัก	หักทวาย, พุกควย	แปง	แปลง, สร้าง, จัดสร้าง
		แป้น	กระดาน
ณ			
ณค	ปรากฏ, โผล่	ณาคอย	ณานุง, ณามวง
ณัต	เวียนวน, พระพุทธัสบตี	ณาทว	ณาทมนอน
ณทสลิ	ท่าประทักษิณ *	ณิงกาย	ณิโพงพราย, ณิกระทังณิพราย
ณยว	แนววาง, ท่าความสะอาด	แนว	ณิง, กระทัง
ณะฉาย	ประปราย	โนค	โปรค
ณับ	ไปหัว, หัว	โน	โคร
ณาย, ณาบ	ปราย		

พ

พทา	นกกะทาตง	พิกพอก	กั้มคีน
พยคบุง	กระจากกระบุง	พู	พดู (หมากพดู)
พयर	เพี้ยน, แปลกไป	เพกะ	หินหรืออัญมณีที่เชื่อกันว่าจะทำให้
พรอม	ประชุม		ผู้ครอบครองคองทนค่ออาวูธ
พรบภิซ, พรบภิจ	พระบพิตร	เพง	เพ็ญ, จันทรเพ็ญ
พรไธย	พระทัย	เพา	ไม่วัง
พหุง	พุทศคาถากล่าวถึงพระ พุทศเจ้าชนะमार	เพิง	เหมาะสม
พอม	ยันต์	เพ็อร, เพื่อน, เป็น	ท่าน, ผู้อื่น
พ้อเฮีย	นกกุเหว่า	แพ	ชนะ
พาค	ระนาด(พาคคอง ซองวง)	โพชญ, โปธา	โพธิสัตว์
พาย	กาย, ฝ่าย	โพระ	โพเราะ
พาย	ไฟ, ชัก, กระทบ	ไป	ไป
พัค	พัคพา, พลัคพราก	ไฟ	ไกลลัซิด

ฟ

ฟักฟักพัน	พัน, สับให้ละเอียด	เฟีย	ชายกิ่งไม้, ชายเฟื่อย
ฟักเฟื่อ	เอื่อเฟื่อ	ฟู	ฟูค, เจรจา
ฟั้ง, ฟั้งฟ้าว	ริบรอน	แฟน	มะแฟน
ฟาน	อี้เก็ง		

ภยง	เพ็ลย, แมลงที่เจาะกินไม้	ภลุตสา	ภษา
ภอง	ปองราย	ภาย	พราย, เป็, อสุร
ภอง	บาง, บางอย่าง, บางคน	ภาน	พาด, เลว, ชวรราย
ภอย	พลอยควาย, พลอย(รัตน)	ภาน	ย่าเกรง, หวาด'กัลัว

ภา	ปรา	ภิกษา, ภิกษา, พริกษา พฤษษา
ภิกไชย	พริกไทย	ภิกษา พฤษษา, ฐูเฒ่า
ภินิจ	พินิจ	เก๋ ทางนี้
ภิญญาน	พะยาน *	เกศ เพศ, แบบ, อย่าง, มีลักษณะเหมือน
ภิกภ	พิภพ	เก็บภร เพิ่มพูน
ภิวงคต	ทิวงคต	แกะ ป่าโปร่ง
ภिरุค	พิรุช, พิรุจน์, ไพโรจน์	โกอะ ไพเราะ
ภิทวาน	อภิวาท	โภย, เกยย ภัย

ม

มุน	กลม, เสกมุนทร	มูร, มุล มุลนาย, เพิ่มพูน
มวน	สนุก, ทำให้เกิดความพอใจ	เมกรับ ไบเสมา (เมก กำแพงเมือง)
มอก	ขนาด	เมยทางท่อเข้า เมียชั่วครึ่งชั่วคราวแล้วดีจาก
มองเชิง	กลองสองหน้าไชบรรเลง ร่วมกับฆ้องและฉาบ *	เมิน นาน
มอมอปล	มอมบอชาดูาสีหริให้	เมืออ กลับ, ไป (สู่ที่อาศัย)
มหัวกำแดง	มะกล่ำตาหนู	เมืองพิง เวียงพิงค์
มอร	เนื้อใน, ใจกลาง, ล้วนๆ	แมกาค, แมกาศ แมคาค
มอร, มิ่งมอร	มรณา	แมงแดง หรีง, เรไร
มะแคว	ไต	แมงมาย แมงเม่าขนาดเล็ก
มะแป	ถั่วแดง, ถั่วผี	แมงโย แมมมายลงใน
มัท	ชอบ, สบอารมณ์	แมม ม้าม
มาน	พม่า	โมทรมวาร์ บทมอลย์ *
มาหื้อ	เรไร	ไม้จวง ไม้สน
มิดคาค	มฤค, เนื้อทราย	ไม้คอรคา ไม้ชนิดหนึ่ง
มุกน้อยมุกหลวง	ไม้มุก ไม้มุกหลวง	ไม้จूर ต้นกะปุงหรือกะพง
มุย	สีฟ้าอมม่วง	ไม้หัด ไม้หาค, ไม้มะหาค
มูร	ลุย, หลุดออก	ไม้หยว ไม้ตะเคียนหนู

ย

ยน, ยนต์	ผ้าพยนต์, สัตว์อาคม	ยี่เก	ดิเก
ยอง	วาง	ยูห่าง	สะดวกต่อการประกอบการ
ยอดเต่า	ยอดเต่าแดงโม	ยู	ผลัก, ไส, เพิ่มเติม
ยะอี่	เช่นนี้	เยน, เลือเยน	เลือสมิง, ยักษ์
ยัน	ยันต์, ผ้ายันต์; เดินไป, รีบไป	เยนวอย	ไร่ข้าวคราว, เจียมสนิท
ยา	ยา, ทำให้หายจากโรค	เยือง	เลี้ยงผา
ย่าง, ยั้ง	หยุกพัก	เยื่อง	เรื่องราว
ยาย	ราย, เรียงราย	แยง	พิจารณา
ย่า	เกรง, ย่าเกรง	โยก	โยค
ยาว	งวค, จวนจะแห้ง	โยช, โย	โยชน์
ยึง, ฦิง	หฦิง, ยึง(ป็น)		
ยิน	ไคยิน, ฐึลิก (ยินสังกา = ฐึลิกสงสัย)		

ร

รตตณา	รัตนา	รากา	ลาม
รตดา, รตฐา, รฐา	รัฐ	รากี	คอกรากวี, รากี, มลพิน
รอร	รอน	ร้าง	คู่สมรสเลิกการสมรสไป, หม้าย
รัก	รัก, ชอบ, ลักัน	รำเพิง	รำพึง
รับ, ด้บ	ย้อมรับ, เลื่อนด้บ, บิดบัง	รืต	จารืต
รวง	ลวง(รวงหยี = แอบคุด)	รืนเรืออ	กลืนเรือ (เล่นกล)
ระนิก	นิก, ระลึก	เรา, เลา	สวยงาม, นาชม

ล

ลาวค, ลาวเด็ย   เลยไป   เล็กแลบ, เล็กแลบ   ลีค, ลีคซั้ง, ไกล, นากลัว

ว

วันวา	เมื่อวาน	วิมุต	วิมุต, ความกังวล
วิคคโห	วิเคราะห	วูย, อีวูย, อีสูย	ชะนิตำ

ส

สกัน	สกรรจ	สัน	ก้านทุ่(ของมิด) ฉัน, รัปประทาน
สจัน	อศจรรย	สัปโกอะ	เฉพาะ
สคตา	สัคว	สา	สาธุ, ไหว้ มักพบหลังคำว่าไหว้เสมอ
สณการ, สณการ, สณฐาน	สันทาน, ตัวตน	सानทาน, สาณฐาน	สันทาน, ตัวตน, ร่างกาย
สเนา	เสเนา	สาวธิ	ตะกั้วมัจกริ
สบัน	สบัน	สามิกา	สามิ
สมพาน	สมภาร	สา	ปลา, ยา
สมมา	ขมา	सानเป้า	ไม้มะคาด
สมนตา	เนื้อสมัน	สาวย, คอบสาวย	ชคไช, ทลแทน
สมสาก	สมศักดิ์	สิน	สิน, คัดโทษขาดเรียบ, ศีล
สมสาย	โถมฉาย	ลึถ	ฉิก
สยง	สิ้น	สุค	วิสุตร, มุง, สุคสิ้น
สยอง	สนอง, ไปสู, เข้าหา, เข้าสู	สุวันน, สุวันณ	สุวรรณ, ทอง
สลัก	คอกแกแกล	สุร	สุญ, สูล, พระเสาร
สวะ	สละ, ละทิ้ง	สุต	สวดมนตร, พระสุตร
สวัรค	สวัรค	สุ	พอใจ, ขึ้นชอบ, กระชู้
สวาด	ศาสตร, เสกมนต์	เสน	รายชื่อ, รายการในบัญชี
สว่าง	สว่าง, ทุเลา	เสา	เสา, วันเสาร, พระเสาร
สลั่ง	ตกถลิ่ง, พลั่งพลาถ	เส็ด	ศึก, ขาศึก
สักเสิญ	สรเสริญ	เส็ง	เอน, เอียงออกจากที่เดิม
สัง	อะไร	เสย	บินโฉบ, บินรอน
สังกา	สังสัย		
สัถ	สัถว, ฉัทร		

ห

หก	รค(หกน้ำ รคน้ำ)	เหงอ	ชะเงอ
หน	ถอย(หนหนขวางขวาง วีรอ)	หนัก	สับปะรค
หอ	ฮอ	หน่วยฮอย	ลูกหนึ่งๆหนักหนึ่ง ร้อยบาท
หอกค้อยอง	หอกสำหรับไซ้แทง	หน่อแทน	นอยหน้า
หอมไกล	ต้นกระตูกไก่อ	หนิม, หนิมม	นึ่งสนิท
หอบ	กอดประทักษกับอก	แทนม, แทนมม	อาจ(บ้แทนม ไม่อาจ)
หุสสา, หันสา	ทรรษา *	หม่อโหน, หม่อโทร	หมอกุ
หัน	หัน	หมากควัก	ไม้ชนิดหนึ่ง
หวัธิ	ครั้งแรก	หมากแคว้ง	มะเขือพวง
หาง	หาง, ซาค	หมากชัก	มะคำคี้ควาย, ไม้ชัก
หางหุร	หางกุค, หางสั้น	หมากนิมคำ	ลูกสะบ้าทำด้วยทองคำ
หาดแหว	แหว, ชะงอนผา	หมากนิมแคง	เมล็ดพืชตระกูลถั่วขนาดใหญ่เปลือก สีน้ำตาลปนแดงใช้เป็นลูกสะบ้าได้
หาคุน	หาคุน	หมากพาว	มะพร้าว
หิวหน	เพี้ยเพราะการเดินทาง	หมากนะ	คนสมอ
หี่	คาชาย, เครื่องกัน	หมากนาววิพน	ส้มมือ, มะนาวยักษ์
หุม	ชอบ, นิยม	หมากหุม	มันนุก
หู่	หู่	หมากหา	คนหว่า
เหี้ย	เอี้ย, ระเหย	หมากแห	นกตระไน, นกหัวขวาน
เหืออ	เหืออ	หมากกรก	หมากรุก
แหง	แถกราว	หมาย	กำหนด, ทำเครื่องหมาย
แทน	ไม้สมอพิเภก, สมอแทน	เหมาสาย	คนเมา
แทน	เกรียม	ไหม	ปรับสินไหม, ค่าย
โหน, โทร	โทร, หมอกุ	หยอกคยว	หยอกล้อ, ยัวเย้า
หงยง	เอียง, เอน	หย่อ	พุดกระหบ, เสียดสี
หงยบ, งยบ	เงียบ		
เหงีย	เงยขึ้น		

หย่อง	ประทับ, ตกแต่ง	หล้า	ล่า, สุกท้าย, คอนหลัง
หยุบ	จับ, ถีบ, สัมผัส	หล่าง	ชะรอย, บางคน, บางอย่าง
หยุก	ทิ้ง, ทะล่ายลงจากที่เค็ม	หลิ่งซิ่ง	เอียงและชัน, สูงชัน, คลิ่งชัน
หริน	หิน, ศิลา	หลิ่ง	หมุ่หรีง, อาการของประสาทหูที่เสื่อม
หรินชา	หินหายาบ	หลุ่	ชำรุด, เสียหาย
หลวัก	หลักแหลม	หย่องหยี้	ชะเง้อ, ยื่นหน้าออกไปดู
หลยกแหลว	แหลกแหลว, ซอกซำ	เหมียม	น้ำค้าง
หลอน, หลอร	หลอกหลอน, แม่น้ำ	เหลกะ	เหล็ก, โซ่เหล็ก
หลออ	รคน้ำ, ทรูเข้าไปหา	แหล	ไหล

อ

ออยง	เอียง, เคียง	อุณฉวาน, อุณฉวาน, อุฉวาน	อุทยาน, สวน
ออน, ออร	สีชมพู	อุร	คอกไม้ชนิดหนึ่งคอกสีขาวเป็นกลุ่ม
ออโรง	(ควรจะมาจาก"อลงกรณ์")		คล้ายคอกไธเครนเย็บแต่กลีบคอก
อาลม	อารมณ		เล็กกว่ามาก
อาไลร	อาศัย	อุร์ใจ	เย็นใจ, มีความหวังในบางอย่าง
อินดู	เอ็นดู	อุลดา	อุรา
อัน	สี่เหลี่ยมสก, สี่เหลี่ยมกทะเลิง	เองชัน	คอกอัญชัน
อิหนี่	อาหนี่(เมรัย)	เอิ้น	ตะโกน
อูกุก	สัตว์จำพวกลิงชนิดหนึ่ง	เอือร	หยุก
อี่ดู	นกชนิดหนึ่ง	แอม	เคียง, แนบ
อี่ฮุย, อี่ฮุย	ชะนีกำ		

ฮ

ฮยว	เรียวไม้	ฮีร	รสเผื่อน
ฮอย	รอย	ไฮ	ควโร

ผนวก ข
ประมวลศัพท์ภาษาไทยกลางที่ปรากฏในเรื่องหนังสือ
ฉบับดอกลักษณ

<u>ก</u>		
กนก	แคลง	คำรวจ
กฉับ	โคจร	คำบด
กรมมหาดไทย		ไค้
กระจาง	<u>จ</u>	
กระทบ	จอบ	<u>ฉ</u>
กระทุ้ง	<u>ฉ</u>	ฉนน
กังวล	ฉกรรจ์	แฉฉง
กำชับ		ฉอย(ความ)
	<u>ช</u>	
<u>ข</u>	ชญา	<u>ท</u>
ขอบใจ	ชั้ววาล	ทราบ
ขาดคว่า	ชิง	ทฉุ
ขาดทูน	(ข้าง) พัง	ทอง
ขาเฝ้า		ทัง
เขมา	<u>ช</u>	หับทิม
เขื่อน	(ชัก) ถาม	ท่า
โขน	<u>ค</u>	ท่าขวัญ
	เค็ก	ทัง
<u>ค</u>		ทิวงคต
คง(จะ)	<u>ค</u>	ทึ
ครบ	ครวจ	เที้ยว
คลา	คระแบก	ทูน
ความ	คานี้(เมือง)	
เคียง	คาม(ทา)	<u>ช</u>
		ชู่ระ

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
ศาลากลางกรมมหาวิทยาลัย

น
นครบาล
นักปราชญ์
นาน
นิลประภา
นิโลบล

บ
บรรลีย์
บัคคี
บังคับ
บังอาจ
บัญญัติ

บานพับ(เครื่องประทับ)
บ่าว(คนใช้)
บิดา
บับคั้น
เบียเลี้ยง

ป
ประชวร
ประยูร
ประสาน
ปรากฏ
ป้อม

ผ
ผด
ผัดเปลี่ยน
ผ้ามพิภพ

ฝ
ฝรัง
ฝาดะออง
ไผ่

พ
พลอย
พลับพลา
(พริก) ขี้หนู

พวก
พิลึก
เพ็ดทูล
เพราะ(ไผ่เพราะ)

ม
มณเฑียร
มโนห์รา
มหาดเล็ก

มहिมา
มาก
มารคา
ไม้

โมง(เวลา)

ย
ยิบเยิน
ยิ้มละไม
ยิววน
ยุบล
เยาว์
เยียม
โยน

ร
รอบ(ชะระระ)
รับขวัญ
ราชการ
รำ(พ้อน)
รุนราว
เรียก
เรียง
โรย

ล
ลงมือ
ลม
ลึงสาค

ว

วัง

โวหาร

ส

สนุก

สะใจ

สองรา

สอทาน

สาธุ

สามัคคี

สาริต

สังทรัพย์

สินบน

สลัก

สุนทรโวหาร

สง่า

เสร็จ

เสียว

เสนี

เสมียน

เสือกไส

แสนยาก

ห

หมากruk

หลวง(ราชการ)

หาก(แมน)

หึ่ง

เหยาเรือน

ไห

อ

อักษร

อ่ำลา

อินทนู

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผนวก ค

คำจากภาษาต่างประเทศที่ปรากฏในคำวชของหนังสือฉบับดอคอักษร

กวยเตี๋ยว /

คุลา /

แจก /

เซเล็ก /

ซิกาแรต /

แชมเปญ /

เบียร์ /

ปีนัศตัน /

ปีนั๊กกระตา /

ปีนเฮนรี /

ออฟิศ /

อังกฤษ /

อาหรับ /

ศูนย์วิทยพัทยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หน่วยเสียงและการอ่านภาษาลานนาไทย

หน่วยเสียงพยัญชนะ

ภาษาลานนาและภาษาไทยกลางมีจำนวนหน่วยเสียงพยัญชนะเท่ากันคือ มีหน่วยเสียงเดี่ยว ๒๐ หน่วยเสียง และมีหน่วยเสียงพยัญชนะที่เหมือนกัน คือ

p, t, k, c, ʔ, ph, th, kh, ch, b, d, f, s, h, m, n, ŋ, l, w, y /

แต่ภาษาลานนามีพยัญชนะนาสิก ฑิ ที่ต่างจากภาคกลางและไม่มีหน่วยเสียง /r/ คือถาคำใดที่ทางลานนาต้องใช้เสียง /r/ ก็จะใช้เสียง /l/ แทนเสมอ แต่ปัจจุบันเสียง /r/ มีใช้ในภาษาลานนาไทยเพราะอิทธิพลจากภาษาไทยกลางหรือภาษาต่างประเทศ และเสียง /ch/ นั้น ภาษาลานนาแทบจะไม่มีเสียงนี้นอกจากคำที่ได้รับอิทธิพลมาจากภาษาไทยกลางหรือภาษาต่างประเทศเช่นกัน

หน่วยเสียงพยัญชนะผสมในลานนาไทยมีดังนี้ คือ

/tw, cw, kw, khw, sw, ฑิw, ŋw, lw, yw และ *sl* /

ทั้งนี้ตามปกติจะปรากฏเพียงเสียง */kw/* และ */khw/* เป็นส่วนมาก

หน่วยเสียงสระ

หน่วยเสียงสระของลานนาไทยมีเท่ากับภาษาไทยกลาง(กรุงเทพ)คือมีจำนวน ๕ หน่วยเสียงสระ ดังนี้

i	f	u
e	ə	o
ɛ	a	ɔ

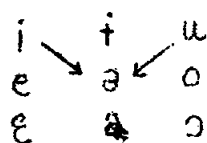
ส่วนหน่วยเสียงสระผสมของลานนาไทยก็เหมือนภาษาไทยกลาง คือมี ๓ หน่วยเสียงดังนี้

ia ta ua

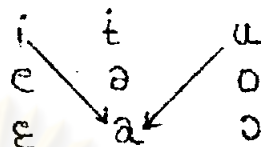
ทั้งนี้ทั้งสองภาษามีสระเสียงยาวเท่ากันทั้งสระเดี่ยวและสระผสม

ทั้งนี้สัณฐานของลานนาเลื่อนเร็วกว่าของภาคกลาง และระดับเสียงเลื่อนของลานนาเลื่อนจากสระสูงไปสระกลาง แต่ของภาษาไทยกลางเลื่อนจากสระสูงไปสระต่ำดังนี้

เสียงภาษาลานนา

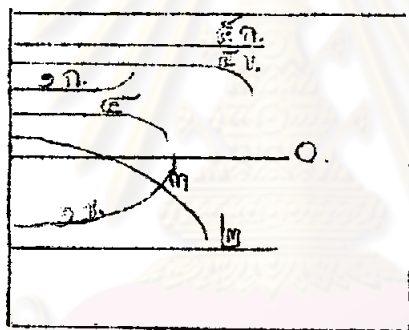
เสียงภาษาไทยกลาง

เช่นคำว่า "เขียว" [khiəw] ภาษาลานนาจะออกเสียงคล้ายๆ "เขว" [khiəw] เป็นต้น

หน่วยเสียงวรรณยุกต์

หน่วยเสียงวรรณยุกต์ภาษาลานนามี ๖ เสียง คือ

- ๐ เสียงระดับ เช่น [ma:] มา [kwa:k] มอน
- ๑ก. เสียงขึ้น เช่น [suk^๑] สุก [khop^๑] ขบ
- ๑ข. เสียงขึ้น เช่น [tɛ:^๑] ตี (ทุบ) [nə:t^๑] ทนาม
- ๒. เสียงต่ำ เช่น [khiəy] ไช้ [thi:p] ถีบ
- ๓. เสียงต่ำ-ตก เช่น [wa:^๓] ว่า [sa:k^๓] ซาก
- ๔. เสียงสูง-ตก เช่น [ci:^๔] ชี [chia:^๔] เจี้ย (นิทาน)
- . เสียงนี้ในหน่วยเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยกลางไม่มี
- ๕ก. เสียงสูง-สั้น เช่น [pap^๕] พับ [kit^๕] คึด (คึด)
- ๕ข. เสียงสูง-ยาว เช่น [kiw^๕] คิว [ləy^๕] เลี้ยง

การเรียกชื่อพยัญชนะลานนา

การเรียกชื่อพยัญชนะลานนานั้นนิยมเรียกชื่อพยัญชนะโดยออกเสียงพยัญชนะนั้นๆ ผสมกับเสียงสระ อะ / อ / ทั้งนี้ในพยัญชนะวรรคทั้งห้าวรรคนั้นแฉวงที่หนึ่งและแฉวงที่สองจะมีเสียงคล้ายผสมด้วยเสียงวรรณยุกต์ ๑ก และอีกสามแฉวงที่เหลือจะมีเสียงเหมือนผสมด้วยเสียงวรรณยุกต์ ๕ก ดังนี้

ก	ข	ค	ฌ	ฉ	ช	ด	ถ	ฏ	ดะ
ข	ค	ฌ	ฉ	ช	ด	ถ	ฏ	ด	ชะ
ฌ	ฉ	ช	ด	ถ	ฏ	ด	ด	ด	จะ

(ในวรรคนี้ อักษร ฌ ออกเสียงเหมือนสองแฉวงแรก พยัญชนะอื่นๆต้องมีเสียงไว้ด้วยเพราะมิฉะนั้นเสียงจะไปพ้องกับการเรียกพยัญชนะในวรรคต่อไป)

ก	ค	ฌ	ฉ	ช	ด	ด	ด	ด	ด
ข	ค	ฌ	ฉ	ช	ด	ด	ด	ด	ด

ด อ จ ฎ ฏ ษ ษะ ษะ ษะ ษะ ษะ ษะ ษะ ษะ ษะ ษะ ษะ ษะ

(ในเศษวรรค อักษร ฎ และ ฏ จะเรียกเหมือนเสียงในสองแฉวงแรก ษะ จะมีเสียงวรรณยุกต์เป็นเสียงระดับ นอกจากนั้นเสียงวรรณยุกต์จะเหมือนในสามแฉวงหลัง)

การอ่านคำเป็นหรือคำที่ผสมสระเสียงยาว

การอ่านที่จะมีปัญหาเมื่อมีการดอกรักอักษรตามวิธานิพนธ์นี้คือ อักษร ก, จ, ต, ป ซึ่งตามหลักภาษาไทยนั้นเป็นอักษรกลาง แต่ในการดอกรักอักษรนี้อักษรดังกล่าวจะเหมือนมีเสียงวรรณยุกต์ ๑ก หรือ จัตวา เมื่อผสมสระเสียงยาวและมีใช้คำตายแล้วการอ่านต้องออกเสียงจัตวาทั้งสิ้น เช่น

ก	กา	อ่านว่า	ก่า
	การ	"	การ่า
	กาง(กลาง)	"	กาง่า
จ	จาน	"	จ่า
	จุม	"	จุม่า
	ใจ(ใจ)	"	ใจ่า

ค	คา	อ่านว่า	คา
	คอน	"	คอน
	คู	"	คู
ป	ปา(ปลา)	"	ปา
	แปง(แปลง)	"	แปง
	ป็น	"	ป็น

ทั้งนี้มีพยัญชนะบางตัวที่ออกเสียงผิดไปจากอักษรเดียวกันในภาษาไทยกลาง คือ

ค ที่ถอดออกจากอักษร ฅ จะออกเสียงเท่ากับพยัญชนะ ก ของไทยกลาง เช่น

คงคา	อ่านว่า	กงกา
คาคัก	"	กาคัก

(ในวิทยานิพนธ์นี้ อักษร ค ที่ถอดมาจากอักษร ฅ ของภาษาดานาจะออกเสียงเท่ากับอักษร ค ในภาษาไทยกลาง ทั้งนี้ผู้เขียนจึงได้ใช้อักษร ฅ มีเส้นขีดใต้ อักษรเพื่อให้เห็นความแตกต่างดังกล่าว)

ช ออกเสียงเหมือนพยัญชนะ จ ในภาษาไทยกลาง เช่น

ไช(ไช)	อ่านว่า	ใจ
ชาย	"	จาย
ชวน	"	จวน

ท ออกเสียงเหมือนพยัญชนะ ต ในภาษาไทยกลาง เช่น

ทุกข	อ่านว่า	ตุก
ทวย	"	ตวย
ทยว	"	เตี้ยว

พ ออกเสียงเหมือนเสียงพยัญชนะ ป ในภาษาไทยกลาง เช่น

พา	อ่านว่า	ป่า
ไพ	"	ไป
พาว	"	ปาว

เสียง พ และมีวรรณยุกต์เอกนั้นถ้าจะอ่านให้ถูกต้องตามเสียงลานนา จะต้องใช้เสียงวรรณยุกต์ที่ต่ำกว่า และอ่านเหมือนมี อักษร ป เป็นตัว เช่น

พี	อ่านว่า	ปี่
พอ	อ่านว่า	ป้อ

ทั้งนี้ พยัญชนะ ค ช และ ท ที่มีวรรณยุกต์เอกต่ำกว่านั้นก็ใช้หลักการอันเดียวกันในเวลาอ่านออกเสียง

การอ่านอักษรควบภาษาลานนา

อักษรบางตัวเมื่อมีอักษรอื่นควบอยู่จะออกเสียงเป็นพิเศษออกไป คือ

ปร หรือ บร	อ่านเป็นเสียง	ม	เช่น	ปราบเหง้า	อ่านว่า	ผาบเหง้า
คร	"	ค	เช่น	คราง	"	คาง
กร	"	ข	เช่น	กรกูดย์	"	ชะกูด
ทร	"	ถ	เช่น	ไตร	"	เถไหล
พร	"	พ	เช่น	พรเจ้า	"	พะเจ้า

การอ่านอักษรพิเศษบางตัวของภาษาลานนา

ในภาษาลานนามีอักษรบางตัวที่มีลักษณะเป็นพิเศษออกไปกว่าการเขียนตามทีควรจะเป็น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแต่เดิมนั้นเวลาเขียนต้องการที่จะประหยัดเนื้อที่ไว้จึงใช้อักษรพิเศษแทนคำเต็มตามปกติ เช่น

อักษร พิเศษ บางตัว	อ่านว่า	อันว่า
	"	เอา
	"	ทั้งหลาย
	"	เขา
	"	บอก

นอกจากที่กล่าวมานี้แล้ว ในเอกสารเก่าๆ อาจเป็นพวกคัมภีร์ไบเบิลหรือสมุดข่อยก็ได้ มักไม่เขียนการประสมอักษรในคำให้ครบทั้งหมด ดังนั้นผู้อ่านจะต้องรู้จักสังเกตและจดจำอักษรที่ขาดไปนั้นให้ครบด้วยตนเอง เช่น

อักษร พิเศษ บางตัว	อ่านว่า	พวก
	"	ลูก
	"	แม่

อย่างนี้เป็นต้น

ศูนย์วิทยพัชรากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นวนก ง.

พระยาโลมาวิสัย

...พระยาโลมาวิสัยเป็นราชกวีในสำนักเจ้าหลวงนครลำปาง ตามประวัติเล่ากันมาว่าเป็นกวีผู้ที่มีความเพื่องปราคสามารถยิ่งผู้หนึ่งในสมัยนั้น คือท่านผู้นี้เป็นครูของพระยาพรหมโวหารในค่านกวีอยู่ด้วย พระยาโลมาวิสัยคงจะอยู่ในสมัยรัชกาลที่ ๒ ถึงรัชกาลที่ ๔ ของกรุงรัตนโกสินทร์ ...

...พระยาโลมาวิสัย ตามประวัติว่าเป็นชาวจังหวัดเชียงราย ได้ไปแต่งงานกับเจ้าแม่สุคันธา เจ้าในตระกูลลำปาง มีลูกชายคือนายหนานอภิวังศ์ ได้เป็นอาจารย์ในราชสำนักนครลำปางต่อมา และนายหนานอภิวังศ์มีลูกชายชื่อนายหนานขาว ...

...การสืบสวนหาประวัติของท่านเป็นไปได้โดยยากลำบากเพราะไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัดว่าจะมีในรัชกาลใด สันนิษฐานว่าคงจะอยู่ในราวพุทธศักราช ๒๐๓๐ สมัยที่เจ้าคำสม, เจ้าดวงทิพย์, เจ้าหนานไชยวงศ์, เจ้านันทิยะ, เจ้าน้อยอินทร์ เป็นผู้ครองนครลำปางตามลำดับ และพระยาโลมาวิสัยคงจะรับราชการอยู่ในคุ้มหลวงลำปาง ตำแหน่งหัวหน้าอาลักษณ์ของราชสำนักนั้น ต่อมาสมัยเจ้าหลวงญาณรังษีเป็นเจ้าเมืองท่านก็ได้รับราชการอยู่อีกหลายปีและมีโอกาสเป็นอาจารย์ทางกวีแก่พระยาพรหมโวหารด้วย

งานของพระยาโลมาวิสัยที่สำคัญคือคำขอเรื่องหงส์หิน ซึ่งปัจจุบันไม่สามารถจะหาต้นฉบับเดิมได้ แต่เข้าใจว่าคำขอหงส์หินฉบับหลังๆอาจแก้ไขปรับปรุงจากของพระยาโลมาวิสัยก็ได้ งานอีกชิ้นหนึ่งก็คือคำวสุวัตรและนางบัวคว่ำ...

...วรรณกรรมสองเรื่องคือโคกหงส์ดำค่า (สุวรรณหงส์) แต่งเป็นโคลงสี่สุภาพ สลับด้วยโคลงสาม โคลงสอง และอีกเรื่องหนึ่งคือ โกงอมราพิศวาสหรือโคลงอมรา แต่งเป็นโคลงสี่สุภาพล้วน โคลงทั้งสองเรื่องนี้น่าจะเป็นพระยาโลมาวิสัยกับพระยาปัญญาพิทธาจารย์ร่วมกันแต่งอย่างแน่นอน เรื่องนี้เป็นข้อที่นักศึกษาค้นคว้าวรรณคดีล้านนาไทยจะได้หาหลักฐานเป็นเครื่องยืนยันต่อไป ...

แผนก จ.

เจ้าสุริยวงศ์

เจ้าสุริยวงศ์(คำตัน สีโรรส) เป็นโอรสเจ้าน้อยกาวิละซึ่งเป็นเจ้า
ในราชสกุล เชียงตุง (เขมรัฐ) ที่บรรพบุรุษได้อพยพพากรอบครัวเข้ามาอยู่ใน
ลานนาไทยกับเจ้าหญิงจันทร์หอม ณ เชียงใหม่ เจ้าสุริยวงศ์ได้รับราชการในสมัย
เจ้าพ่ออินทวโรรสสุริยวงศ์ เป็นผู้มีความสามารถและมีความเชี่ยวชาญหลายอย่าง
เป็นกวีที่มีฝีปากดีเยี่ยมคนหนึ่ง ได้แต่งคำวชพื้นเมืองไว้หลายเรื่อง ที่มีชื่อได้แก่
คำวชเรื่องหงส์หินและมหาชาตินครกันท์ เคยเป็นนายกองตระเวนคานชายแดนเมือง
แม่ฮ่องสอน ชุนยวม ซึ่งเป็นดินแดนที่ทุรกันดาร โจรผู้ร้ายชุกชุม ปรากฏว่าท่านเป็น
นายคานที่ผู้ร้ายคนไทยและคนต่างชาติเกรงขามกันมาก เจ้าสุริยวงศ์ได้สมรสกับ
เจ้าหญิงสุคันธา ณ เชียงใหม่ ธิดาเจ้าราชบุตร (เจ้าหนานสุริยวงศ์ โอรสของเจ้า
มโหตรประเทศ) และภริยาของท่านชื่อนางเกี้ยวคำ เจ้าสุริยวงศ์ถึงแก่กรรมเมื่อ
พ.ศ. ๒๔๗๔ มีบุตรธิดากับเจ้าหญิงสุคันธา ดังนี้

๑. เจ้าม้วนวล สีโรรส
๒. รต.เจ้าน้อยกฤษ สีโรรส
๓. เจ้าอำพัน สีโรรส
๔. เจ้าสิริวรรณ สีโรรส

กับนางเกี้ยวคำ มีบุตรธิดาดังนี้

๑. เจ้าอินสอน สีโรรส
๒. เจ้าม้วนวล สีโรรส
๓. เจ้าแสงสว่าง สีโรรส
๔. เจ้านุชบรรณ สีโรรส
๕. เจ้าสิงหล สีโรรส
๖. เจ้าจักรวาท สีโรรส

เจ้าสุริยวงศ์เป็นผู้มีความสามารถหลายประการทั้งในทางกวีและทางอักษรศาสตร์
พอจะประมวลมากล่าวดังนี้

- ก. ทางอักษรศาสตร์
- ข. ทางการประพันธ์
- ค. ทางการทหาร
- ง. ทางการช่าง

ก. ในคานอักษรศาสตร์ปรากฏว่าท่านเป็นผู้จัดเจนมากทั้งในอักษรศาสตร์
ของลานนาไทยและอักษรศาสตร์ของไทยภาคกลาง พระครูภุมภริธรรม
อภิศเจ้าคณะอำเภอฮอด เจ้าอาวาสวัดชัยพระเกียรติ (ในทริภุชชัยเรียกวัดผาเกียรติ)
ซึ่งเป็นศิษย์ที่เจ้าสุริยวงศ์สอนให้เทศน์มหาชาติเล่าว่า การว่าคำต่างๆในมหาชาติ
จะต้องว่าให้ถูกต้องอักขรพยัญชนะจริงๆ ในคานอักษรศาสตร์ของไทยภาคกลางนั้น
เจ้าสุริยวงศ์ใช้อย่างถูกต้องจะเห็นได้จากการแต่งเรื่องนครภัทท์สมัยใหม่ ท่านใช้
ภาษาไทยกลางประยุกต์เข้ากับภาษาลานนาได้อย่างกลมกลืน

ข. งานคานการประพันธ์ เจ้าสุริยวงศ์เป็นผู้มีความสามารถมากในคาน
การใช้ถ้อยคำและการเรียบเรียงเรื่องราวต่างๆไว้อย่างสนิทแนบเนียนดีมาก รู้จัก
ธรรมชาติของต้นไม้และสรรพสัตว์เป็นอย่างดี สามารถนำถ้อยคำเก่าและใหม่
มาประยุกต์กันเข้า ตลอดจนการนำเอาชนบทประเพณีต่างๆมากล่าวไว้อย่างละเอียด
ทั้งในคำวาทสัทินและมหาชาตินครภัทท์ ...

๑. มณี พยอมยงค์, ประวัติและวรรณคดีลานนาไทย, หน้า ๑๖๐-๒

บรรณานุกรม

คำขอเรื่องก้ากาค้า. เชียงใหม่ : ร้านประทีปวิทยา, ๒๕๑๑.

คำขอเรื่องเจ้าสุชน. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์เจริญเมือง, ๒๕๔๔. (อักษรลานนา)

คำขอเรื่องเจ้าสุวัตร. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์เจริญเมือง, ๒๕๔๔. (อักษรลานนา)

คำขอเรื่องช่างฉันทันต์. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์เจริญเมือง, ๒๕๔๔. (อักษรลานนา)

คำขอเรื่องเทวทูตทั้งห้า. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์เจริญเมือง, ๒๕๔๔.

คำขอเรื่องนกกกระจาบ. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์เจริญเมือง, ๒๕๔๔. (อักษรลานนา)

คำขอเรื่องบัวระวงค์หงส์อำมาตย์. เชียงใหม่ : ร้านประทีปวิทยา,
๒๕๑๑.

คำขอเรื่องพญาพรหม. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์เจริญเมือง, ๒๕๔๔. (อักษรลานนา)

คำขอเรื่องพระอภัยมณี. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์เจริญเมือง, [ม.ป.พ.].
(อักษรลานนา)

คำขอเรื่องพุทธเสนกะ. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์เจริญเมือง, ๒๕๔๑. (อักษรลานนา)

คำขอเรื่องมหาวงศ์แดงออก. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์เจริญเมือง, ๒๕๓๕.
(อักษรลานนา)

คำขอเรื่องมิหะนาตา. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์เจริญเมือง, ๒๕๔๐. (อักษรลานนา)

คำขอเรื่องวรรณพราหม. เชียงใหม่ : ร้านประทีปวิทยา, ๒๕๑๑

คำขอเรื่องสุวรรณเมษะหมาขนค้ำ. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์เจริญเมือง, ๒๕๓๖.
(อักษรลานนา)

คำวชอ เรื่องสุตตรภูมิ. เชียงใหม่: โรงพิมพ์เจริญเมือง, ๒๔๕๐. (อักษรลานนา)

คำวชอ เรื่องแสงเมืองหลวงคำ. เชียงใหม่: โรงพิมพ์เจริญเมือง, ๒๔๗๕. (อักษรลา

คำวชอ เรื่องหนังสือฉบับสำนวนผสม. อยู่ในความครอบครองของนายสิงชะ วรรณ
จ. ลำพูน. สมุดข่อย. เส้นหมึกดำ. อักษรลานนา. เขียนเมื่อ พศ. ๒๔๕๕

คำวชธรรมหงส์มาคำ. วัดท่าโป่ง อำเภอสันป่าตอง จ. เชียงใหม่. ใบลาน
เส้นหมึกดำ. อักษรลานนา. จวรเมื่อ จุดศักราช ๑๒๒๓. (พศ. ๒๔๐๔).

คำวชธรรมหงส์มาคำ. วัดป่าเส้า อำเภอเมือง จ. ลำพูน. ใบลาน. เส้นหมึกดำ.
อักษรลานนา. ไม่ปรากฏปีที่จาร

คำวชธรรมหงส์มาคำ. วัดห้วยซ่อง อำเภอเมือง จ. ลำพูน. ใบลาน. เส้นหมึกดำ.
อักษรลานนา. จารเมื่อ พศ. ๒๔๗๗.

คำจ่าย, คุณเฮื่อน, เขื่อนแก้ว. คำวชอธรรมเรื่องอายุร้อยชอด. เชียงใหม่
ร้านประเทืองวิทยา, ๒๕๑๑.

โคลงหงส์มาคำ. อยู่ในความครอบครองของอาจารย์มณี พยอมยงค์,
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สมุดข่อย. เส้นหมึกดำ.
อักษรลานนา.

โคลงหงส์มาคำ. หอสมุดแห่งชาติ แผนกตัวเขียน. สมุดข่อย. เส้นดินสอกออปปี
สีม่วง. เลขที่ ๕๓ อักษร ห. หมวดบทกลอน หมุกกลอนอ่าน. พศ. ๒๔๔๐.

ธรรมราชานุวัตร, พระครู. หลักภาษาไทยพ่ายท์. เชียงใหม่ : ราชบัณฑิตยสถาน
พิมพ์ขึ้นด้วยความร่วมมือของมูลนิธิเอ.เอ.เอ. ๒๕๑๔.

เบญจวรรณ สุนทรากุล. "หน่วยเสียงของภาษาเชียงใหม่" วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย ๒๕๐๕. (อักษราเนา)

ประคอง นิมนานเหมินทร์. "ลักษณะวรรณกรรมภาคเหนือ." วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย ๒๕๐๐. (อักษราเนา)

มณี พยอมยงค์. คำกริยาเรียงตัวหนังสือฉานนาไทย. เชียงใหม่ : ร้านประทีปวิทย
๒๕๑๑

----- ประวัติและวรรณคดีฉานนาไทย. เชียงใหม่ : มุลินีวิศาสตราจารย์
ดร. หม่อมหลวงคึก ชุมสาย, ๒๕๑๓.

เมธ รัตนประสิทธิ์. พจนานุกรมไทยยวน - ไทย - อังกฤษ. พระนคร:
เมธ รัตนประสิทธิ์, ๒๕๐๘.

[วิจิตรมาตรา, ชุน และนายเปลื้อง ณ นคร] . เล่าเรื่องขุนช้างขุนแผน
พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๐๘. หน้า ๒๒๘-๘.

วีรวงศ์, สมเด็จพระมหา และคณะ. พจนานุกรมภาคอีสาน - ภาคกลาง
ฉบับปณิธานสมเด็จพระมหาวีรวงศ์. พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๐๕.

สักกคดีที่ปนี. แผนกตัวเขียน หอสมุดแห่งชาติ. ไบลาน. เส้นหมึกคำ.

สักกคดีที่ปนี. วัดมหาวัน อำเภอเมือง จ.ลำพูน. ไบลาน. อักษรล้านนา.
เส้นหมึกคำ เลขที่ สส.ลพ. ๒๗๓/๒๕๐๘.

สักกคดีที่ปนี วัดมหาวัน อำเภอเมือง จ.ลำพูน. ไบลาน. อักษรล้านนา.
เส้นหมึกคำ เลขที่ สส. ลพ. ๒๘๑/๒๕๐๘.

สิงฆะ วรรณสัย. "ของดีในภาคเหนือ (เฉพาะหนังสือและวรรณคดีในภาคเหนือ)"
อภิปรายที่พุทธสถาน เชียงใหม่. ๕ สิงหาคม ๒๕๑๕ (อัครสำเนา).

—————, "หลักกวีนิพนธ์ล้านนาไทย" (สำเนาพิมพ์ดีด)

สุริยวงศ์, ย้าย. คำวขอเรื่องหงส์หิน. เชียงใหม่: โรงพิมพ์บำรุงประเทศเจริญ.
๒๕๖๐. (อักษรล้านนา)

—————, คำวขอเรื่องหงส์หิน. เชียงใหม่: โรงพิมพ์อเมริกัน. ๒๕๓๕.
(อักษรล้านนา).

—————, คำวขอเรื่องธรรมหงส์หิน. เชียงใหม่: โรงพิมพ์เจริญเมือง. ๒๕๐๖

—————, คำวขอเรื่องธรรมหงส์หิน. เชียงใหม่: ร้านประเทืองวิทยา. ๒๕๑๐

เอกสารรายชื่อคัมภีร์ใบลานที่นายสิงฆะ วรรณสัย ได้รับความสนับสนุนจาก
สยามสมาคมให้สำรวจจากวัดต่างๆในจังหวัดลำพูนและบางวัดในจังหวัด
ลำปาง. ๒๕๐๘ เอกสารนั้นอยู่ที่นายสิงฆะ วรรณสัยและที่สยามสมาคม.
กรุงเทพ.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ທຸລີ ເຊີ ທີ່

ສະຮູ້ ວ

ເຊີ ທີ່ ບໍາ ສຸ ລາ ປູ ກຽ ອຳ ສຸ ຊີ

ສະຮູ້ ອຸ ທ າ ທ າ ທ າ ທ າ

ຊີ ໃ ຊ ື ທີ່ ສູ້ 700 ສະຮູ້

ໄຮ ທຸ ທຸ ວ ທ ຸ ທ ຸ ທ ຸ ທ ຸ ທ ຸ

ສະຮູ້ ວ ຊີ ທີ່

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หน้าปกของก้าวของหงส์หินฉบับพิมพ์เมือง พศ. ๒๕๖๑

ประวัติการศึกษา

นายอุดม รุ่งเรืองศรี มีภูมิลำเนาอยู่ที่บ้านเลขที่ ๑๔๑ หมู่ที่ ๓ ต.บ้านแม อ.สันป่าตอง จ. เชียงใหม่ เมื่อสำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมปีที่ ๕ จากโรงเรียนปรีนส์รอยแยลส์วิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่แล้ว ก็ได้รับทุนจากโรงเรียนนี้ในการศึกษาที่คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๐๖ จนได้รับอนุปริญาครุศาสตรบัณฑิตจากคณะนี้เมื่อปีการศึกษา ๒๕๐๘ และได้รับปริญาครุศาสตรบัณฑิตในสาขาการสอนภาษาไทยในโรงเรียนมัธยม ในปีการศึกษาต่อมา

เมื่อจบการศึกษาระดับปริญาตรีจากคณะครุศาสตร์ดังกล่าวแล้ว นายอุดม ได้ไปสอนที่โรงเรียนปรีนส์รอยแยลส์วิทยาลัย ในปีแรกของการสอนนั้นก็สอบได้ประกาศนียบัตรครูพิเศษมัธยมของกระทรวงศึกษาธิการ คือในปีการศึกษา ๒๕๑๑ ต่อมาในปีการศึกษา ๒๕๑๒ นายอุดมได้เข้าศึกษาที่คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และได้รับปริญาศิลปศาสตรบัณฑิตสาขาภาษาไทยจากคณะนี้ในปีการศึกษาต่อมา

ปัจจุบัน นายอุดม รุ่งเรืองศรี ทำงานเป็นครูที่โรงเรียนนวมวิรุฬหวิทยาลัย ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๑๔ เป็นต้นมา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย